

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

redactie en sekr.: postbus 7176, a'dam

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

J. KEUNING — CULEMBORG

SAMENLEVING (1)

Naar aanleiding van Efeze 5:22-6:3

Dat volgt, aan het eind van Paulus' brief, zo maar na elkaar: vrouwen, weest aan uw man onderdanig... mannen, hebt uw vrouwen lief... kinderen, weest uw ouders gehoorzaam.

Je kunt natuurlijk zeggen: Paulus denkt aan het gezin. En, natuurlijk, dan moet de verhouding tussen man en vrouw én de verhouding tussen kinderen en ouders ter sprake komen. Maar zou dat verband tussen „huwelijksrouw” en „gehoorzaamheid aan het bevoegde gezag” toch niet nog iets dieper liggen?

Ik herinner me uit het verleden — dat waren de dagen vóór de pil en vóór de abortusklinieken — sommige discussies over het gedwongen huwelijk. Moest de kerk in zo'n geval blijven zeggen, wat ze altijd gezegd had: zonde tegen het zevende gebod? Of moest ze het vijfde gebod ter sprake brengen: jongelui die „moeten” trouwen minachten de regels die door hun ouders zijn gesteld of zelfs de wetten die de overheid heeft uitgevaardigd.

We kunnen ook dichter bij huis blijven. Hoeveel jonge mensen zijn er tegenwoordig, die openlijk samenleven, samenwonen, zonder dat ze officieel voor de ambtenaar van de burgerlijke stand een huwelijk hebben gesloten. En weer duikt dan de vraag op: mag dat? En als het niet mag, waarom mag het dan niet? Maken die lui zich nu schuldig aan echtbreuk, overspel, en „dergelijke schandelijkheden”?

Of overtreden ze de regels van de maatschappij? Gaan ze tegen de gevestigde orde in? Trekken ze zich niets aan van de samenleving waarin ze geplaatst zijn?

Het merkwaardige is dat de jonge generatie op dit punt juist die samenleving aan haar laars lapt. Je zou het niet verwachten, wanneer je ze van leer hoort trekken tegen eigenbelang, tegen individualisme, tegen alles wat de samenleving kapot maakt. Je zou het niet verwachten als je ziet,

hoe ze alle barrières omver proberen te gooien: de barrières van stand en van milieu, van leeftijd en ontwikkeling. Je zou het niet verwachten als je merkt, hoe ze genoeg hebben van alle tegenstellingen die de maatschappij verpest hebben. Maar zodra diezelfde jonge mensen die ander gevonden hebben, die ene met wie ze leven willen, die ene voor wie en van wie ze zijn willen, — helemaal, restloos, — dan is ineens de maatschappij vergeten, dan is de samenleving de grote vijand. Dan is het belachelijk dat de samenleving eisen zou gaan stellen, regels zou opleggen. Want dat zij van elkaar houden, dat is iets waarmee een ander geen barst te maken heeft. De ouders? Nou ja, een heel klein beetje. En de kennissen? Laten die zich met hun eigen zaken bemoeien. En de buurt? Aan de buurt hebben ze helemaal geen boodschap. En de overheid? Maar dat de overheid een vinger in de pap zou hebben in hun onderlinge verhouding, — dat is natuurlijk allemaal belachelijk. Als zij het nu onzin vinden, — dat officiële huwelijk; als zij er het nut niet van inzien; als het van hen niet hoeft, omdat al die netjes opgesloten huwelijken toch ook zo weer kapot blijken te gaan; als zij het nu leuk vinden om ongetrouwd samen te wonen, omdat het „in” is; als zij het nu leuk vinden om ongetrouwd samen te wonen, omdat ze al die drukte op dit moment niet gebruiken kunnen; als het voor hen nu financieel voordeliger is, — dan heeft niemand daar iets mee te maken. En als de mensen dan verontwaardigd gaan doen, of als ze hun neus ophalen, als de familie zich druk begint te maken, als de buurt gaat kletsen, dan is dat alleen maar bemoeizucht of schijnheiligheid of vermolmd conservatisme.

Nou, dat laatste zal wel waar zijn. Die dingen komen om de hoek kijken en hebben zelfs de boventoon in de kritiek van ouderen op die jongelui van tegenwoordig die zo maar bij elkaar kruipen.

Maar als je alle kritiek van men-

sen op deze manier kunt wegschrijven, blijft er dan toch niet de kritiek van het evangelie? Van het woord dat ons tot leven roept? En dat betekent in het evangelie per se: tot sámenleven.

Als er één ding duidelijk kan zijn, dan dit: de God van de bijbel is op een gezonde samenleving uit.

Waarom wil God niet dat we doden en stelen? Omdat Hij het zo leuk vindt als wij ons netjes aan zijn regeltjes houden? Nee, maar omdat Hij wil dat we leven. En leven, dat is voor ons, mensen, nooit iets anders dan samen leven. God wil een gezonde maatschappij. God wil een bloeiende mensenwereld. En wat zou daar van terecht komen, als de een de ander maar naar de keel kon vliegen? Als ieder maar gapte wat hij krijgen kon? Als we allemaal tegen elkaar verdeeld waren? God wil niet dat wij, mensen, tegen elkaar verdeeld zijn. God wil dat we voor elkaar zijn, en dat we met elkaar genieten. Dat we echt samen zijn. Dat we een gemeenschap zijn. Wij allen. Wij, samen met alle mensen.

Waarom wil God niet dat we echtbreken? Dat de trouw tussen die ene man en die ene vrouw gebroken wordt, ooit gebroken wordt? Omdat anders het leven van die ene andere vernield wordt? Ja natuurlijk, maar niet minder omdat anders de samenleving van allen kapot gemaakt wordt. Als dat normaal is, dat er geen trouw meer bestaat tussen die twee die zich volstrekt aan elkaar geven, als je in die verhouding niet meer op elkaar aan kunt, in welke verhouding dan nog wel? Als twee mensen hun verbond niet kunnen houden, hoe zal er dan ooit vrede op aarde komen, vrede onder allen?

Daarom laat God al die geboden — ge zult niet doodslaan, ge zult niet echtbreken, ge zult niet stelen, enz. — vooraf gaan door dat ene gebod: eert uw vader en uw moeder.

Waarom moet ik mijn vader en mijn moeder eren, me door hen laten gezeggen? Omdat — zegt de Heidelbergse Catechismus — omdat het God belieft o n s door hun hand te regeren. Ik moet mijn ouders gehoorzamen, omdat God o n s (mij en de andere kinderen sámen) door hun hand regeren wil. Als ik dat niet doe, wordt het onder o n s een bende. Vaders en moeders zijn er om de samenleving (van het gezin) te laten functioneren. Overheden zijn er om de samenleving (van een volk) te laten draaien. Als er geen ouders waren, als de tegenstellingen tussen de kinderen ongin-

derd, ongeremd, konden doorwerken, dan was er binnen de kortste keren geen gezin meer. Als er geen overheid was, dan werd er vermoord en gestolen om het leven. Dan maakte het grootkapitaal nog veel meer winst. Dan gooiden we allemaal onze vuilnis in de tuin van de buurman. Mooie boel zou dat worden.

Gelukkig dat er een overheid is. Gelukkig dat de overheid zegt: als je werkelijk elkaar trouw belooft, niet meer twee wilt zijn, maar één, dan moet iedereen dat weten. Dat gaat je buurman aan, — dan weet hij tenminste dat die aardige buurvrouw van hem niet vrij is. En dat moeten je collega's weten, — anders denken ze misschien dat die vrouw van jou er ook één is die van de een naar de ander vlindert. En dat moet iedereen weten: deze twee zijn één, en daar kan niets en niemand meer tussen komen. Dat moet voor eens en voor altijd vaststaan, zodat niemand er aan twifelen kan. Zodat iedereen er rekening mee kan houden. Zodat je hem allemaal kennen als man van deze vrouw, en haar als vrouw van deze man. Want als dat niet meer duidelijk is, als je zelf je verhouding met die ander niet duidelijk maakt, dan mag je samen nog zo gelukkig zijn en zeker van elkaar, maar dan help je er zelf aan mee dat niemand meer weet, waar hij met jullie aan toe is, dat iedereen jullie werkelijke relatie negeert en negeren kan en dat het een bende wordt op de wereld.

God wil niet dat het een bende wordt op de wereld. Daarom zegt Hij: niet echtbreken, niet stelen, niet doodslaan. Daarom zegt Hij ook: eert uw vader en moeder. Dat wil zeggen: doe niet of je alleen op de wereld bent, maar laat je alles gelegen liggen aan je samenleving met allen. Je hoort er bij. En je wilt je er natuurlijk wel vaak van losmaken. Van het gezin waarin je geboren bent. Van de familie die zijn neus in jouw zaken steekt. Van de mensen in de straat, die hun afkeuring laten blijken. En daar zit heel wat onbescheidenheid in en bemoeizucht en schijnheiligheid. Ja. Maar dáárachter zit toch ook nog iets van het besef: we horen allemaal bij elkaar. We kunnen niet zonder elkaar. Zelfs — nee: juist — de gemeenschap tussen twee mensen is nooit los te maken van de gemeenschap van alle mensen.

En om die gemeenschap van alle mensen is het God begonnen. Om die gemeenschap is het ook Paulus begonnen, indeze brief met dit slot.

Nog eens:

Schriftbeweging of belijdenisbeweging

(1)

Hoewel ds Van Ommen in het vorige week aangehaalde artikel zegt, volledig in te stemmen met de beoordeling, die ds Velema van mijn artikel over 'Schriftbeweging of belijdenis-beweging' gaf, heb ik er zelf toch behoefte aan, een onderscheid tussen hen beiden te maken. Ds Van O. stelt vragen, goede vragen, terwijl ds V. te snel oordeelt en mij met behulp van een weinig genuanceerde indelingstechniek in een hoek zet, waar ik me niet thuis voel. Direct al het opschrift: 'Schrift of belijdenis' ervaar ik als een vergroving van het onderscheid dat ik bedoelde aan te wijzen tussen **schriftbeweging** en **belijdenisbeweging**. Deze vergroving wrekt zich, want een eind verder wordt de nog grovere onderscheiding **biblicisme**-**confessionalisme** ingevoerd, waarvan de strekking toch wel zal zijn, dat ik ergens bij het **biblicisme** thuis hoor. Van dit **biblicisme** wordt deze typering gegeven: „Biblicisme wil niets weten van een belijdenis, wil teruggaan naar de Bijbel alleen en de Bijbel uitleggen zonder rekening te houden met alles wat in de loop der eeuwen aan Bijbelverklaring is gegeven. Men neemt elke tekst letterlijk, houdt geen rekening met de geschiedenis der godsopenbaring en verwaarloost in de regel dat elk bijbelboek niet op dezelfde wijze kan worden uitgelegd.” Ieder die wel eens wat van mij gelezen heeft, zal kunnen begrijpen, dat ik, bij deze zinnen van V.'s artikel aangeland, mezelf de vraag stelde: Zou hij misschien een ander's artikel aan het bespreken zijn? (Hij noemt immers mijn naam niet.) Ik herken hierin niet veel van mezelf, eigenlijk niets. Daarom kan ik ook met V.'s artikel niet zoveel aanvangen.

★ ★ ★

Ik zou hem deze vraag in overweging willen geven: is het mogelijk, dat iemand, zonder **biblicist** te zijn, constateert dat de rol van onze belijdenisgeschriften zo langzamerhand uitgespeeld raakt? Let wel, ik bedoel niet te zeggen, dat het geloof, dat in die geschriften beleden wordt, z'n actualiteit verliest. Het geloof der vaders is ook mijn geloof. Ik heb voor mijn eigen geloof ook zeer veel te danken aan het geloof der vaders. Ik besef heel goed, dat ik niet de eerste ben die de Bijbel lees. De stem der vaders heb ik nodig. En toch begin ik het langzamerhand willekeurig te vinden, dat alleen de stem der vaders, zoals die klinkt in de bekende drie formulieren van enigheid, een kerkelijke luidspreeker gekregen heeft. De kerk kent meer klassieken dan Olevianus, Ursinus, de Brès en Gomar. Zeker, onder die klassieken is niet alles even goed,

Kerkelijk Leven

lang niet alles haalt het niveau van de genoemden. Er is in de 16e eeuw echt wel zo iets als een hoogtepunt van Schriftverstaan geweest. Maar waarom zou de gemeente in haar leerdienst niet ook eens een mooi stuk Irenaeus of Augustinus of Thomas of Pascal uitgelegd mogen krijgen? Die zijn toch ook van ons? Toch komen ze door de kerkelijke monopolypositie van de drie formulieren niet aan bod.

Ieder merkt, dat dit veraf staat van **biblicisme**. Ook trouwens van **confessionalisme**. Het valt zelfs niet te ontkennen, dat deze opvatting van mij de gereformeerde identiteit van onze kerken verzwakt. Dit gereformeerde karakter was dan ook slechts hulpmiddel, dienstig om gemeente van Christus te zijn. We moeten het kunnen relativiseren, zonder het overigens te laten verloren gaan.

★ ★ ★

Wel een zekere verzwakking dus. Maar daar staat iets tegenover. Hoe goed is het niet om stemmen uit meerdere periodes van de kerkgeschiedenis te vernemen en daaruit op te maken, hoe men toen en daar, in deze en gene situatie het Woord der Schriften las. Hoe de vroege kerk de Bijbel gebruikte in de tijd, dat de christelijke godsdienst nog niet de publiek begunstigde was. Hoe men het deed in de glansperiode van het constantijnse tijdperk en hoe in de eeuw van piëtisme en beginnende zending.

Dat alles om ons te leren hoe het nú moet. Nog aan geen enkele generatie vóór ons heeft het verleden zo ter beschikking gestaan als aan de onze. Nooit heeft men nog zo overzichtelijk kunnen terugkijken als vandaag. Daar mogen we goddelijke beschikking in zien. Blijkbaar hebben wij dat voor onze toerusting van heden nodig. Juist vanwege onze ruime toegang tot het verleden immers is aan onze tijd het historisch besef zo eigen. Wij vragen, juist nadat we de vele stemmen uit de kerkgeschiedenis gehoord en vergeleken hebben, terug naar de oorsprongen van ons geloof en lezen de Schriften met historische belangstelling. We willen, voor zover ons dat mogelijk is, tijdgenoten worden van Abraham, oplopen met Jeremia, discipel worden achter de rabbi van Nazareth. We herkennen ons zelf in de schare, die het dagelijks werk vergat en zonder eten mee te nemen, als een kind achter de muziek aan, Jezus volgde, de wildernis in, om daar door Hem wonderbaar gespijzigd te worden. Wij voelen namelijk dat het ver-

leden van de kerkgeschiedenis ons wel kan helpen, maar niet afdoende. Het verleden helpt ons aan de 'oude dingen', het reeds bekende, hoe verrassend actueel dat meermalen ook op ons af kan komen. Maar hoe dankbaar het ons ook kan maken, het laat ons toch onvoldaan. Wij weten uit het eigen woord van Jezus, van de schriftgeleerde, die discipel geworden is van het koninkrijk van God en nu uit zijn schat nieuwe en oude dingen te voorschijn brengt. Dat wil zeggen, dat de Schrift werkelijk aan onze moderne behoefte tegemoet komt, doordat ze zich juist in onze tijd presenteert als de historische weg van het heil. Dit is het nieuwe, dat wij inderdaad met de Bijbel mogen oplopen, om te zien hoe het gekomen is, dat deze Jezus van Nazareth wordt beleden als de Christus, de Zoon van de levende God.

★ ★ ★

Vorige geslachten lazen de Schrift, de hele Schrift, vanuit deze belijdenis. Ook het Oude Testament Men liep, om zo te zeggen, met het geslachtsregister van Luc. 3

rugwaarts het Oude Testament in. Het Oude Testament, ja de hele Bijbel, was zodoende geen Genesis meer, geen boek der wording, maar een voltooid tegenwoordige tijd. En nu zeg ik niet dat zulk lezen van de Schrift voor ons afgedaan heeft. Het zou niet kunnen. Wij kunnen niet doen alsof alles nog gebeuren moet. Maar wel hebben wij nu **daarnaast** weet van een andere leeswijze, even rechtmatig, en wel die van het andere geslachtsregister van Jezus in Mattheüs 1, waar vanuit het Oude Testament mee opgelopen wordt naar het Nieuwe. Deze lezing geeft aan de hele Schrift een Genesis-karakter. Voor deze twee benaderingen naast elkaar valt ook te denken aan het begin van het vierde evangelie, waar enerzijds, meteen al in de inleiding, Jezus omkranst wordt met de hoogste wezensaanduidingen: in den beginne was het Woord... en het Woord was God (Joh. 1:1) en anderzijds de kennismaking met Hem werkelijk van de grond af begonnen wordt: rabbi, waar houdt gij verblijf (1:39)?

Van deze historische belangstelling bij het Schriftlezen beweer ik nu, dat ze in de eerste helft van onze eeuw en vooral in de dertiger jaren onder ons doorgebroken is. Natuurlijk is ze daarvóór nooit helemaal afwezig geweest, maar dat was toch een onopvallende aanwezigheid. En zonder dat degenen, die er aandacht voor vroegen, dat onmiddellijk door hadden, kwam deze methode van Schriftbenadering in conflict met de confessie. Niet ernstig, maar niettemin. Niet terzake van de

Pastorale notities

Genezing

niet óm maar óp het gebed

Het behaagt de HERE aan vele zieken genezing te schenken op het gebed dat dóór hen en vóór hen werd opgezonden. Maar Hij schenkt ook vele malen genezing zonder dat er door iemand om gebeden werd. Niet maar de hand van een almachtig het gebed bewerkt genezing, en vrijmachtig God, die alle dingen leidt en bestuurt in het leven van ieder menskind. Zo mogen we alle genezingen die God schonk op het gebed gebedsgenezingen noemen. De genezing van koning Hiskia (Jesaja 38), nadat op advies van de profeet Jesaja op het gezwel van de lijder een vijgenkoek was gelegd, was een gebedsgenezing. We lezen duidelijk dat de HERE het gebed van Hiskia had gehoord, zijn tranen had gezien en genadig zijn leven met 15 jaren had verlengd. Ook genezingen na aanwending van geneesmiddelen en het inwinning van doktersadvies kunnen in zo'n geval toch gebedsgenezingen zijn. Als God ons herstel van ziekte schenkt in de normale middelrijke weg, is Hij niet minder de alles in zijn hand hebbende en alles besturende Majesteit dan bij een bijzondere en ongedachte genezing.

De HERE is onze Heelmeester. Gezondheid en ziekte komen niet bij geval maar van zijn Vaderhand ons toe. Hij kan ons op het ziekbed neerleggen. Hij kan ons ook van het ziekbed oprichten. De HERE doet en regeert en bepaalt alles, opdat we Hem zullen vrezen en afhankelijk voor zijn aangezicht zullen leven, gelovend dat alle dingen in zijn hand zijn: dokters, medicijnen, psychische gesteldheid, constitutionele factoren en wat al niet meer. Ten slotte zijn we niet van dokters en medicijnen afhankelijk, al zullen wij in vertrouwen op Gods vaderlijke goedheid en barmhartigheid dankbaar gebruik maken van de middelen die Hij schenkt om ons verlichting van lijden of genezing van ziekten te geven... als het Hem behaagt. Vandaar ons gebed in dagen van ziekte en ons vragen van ambtelijke voorbede naar het woord van Jakobus (5:14-16). En dan belooft het de HERE, meer dan we vaak opmerken, naar het gebed van de rechtvaardige te horen en genezing te geven, soms tegen de verwachting van de dokter in, verrassend, wonderlijk vaak. Gebedsgenezingen. Ja, dagelijks, al komt geen enkele daarvan in de krant en al gaan er vele aan onze aandacht voorbij.

B. Telder, Bilthoven

hoofd-inhoud van ons geloof, maar toch.

☆☆☆

Laat ik dat aan een concreet punt duidelijk maken. Ik heb nu het oog op de verklaring die destijds dr J. Ridderbos in zijn boek 'Abraham, de vriend Gods' (Kampen, 1928) gaf van de belangrijke tekst uit Gen. 15:6: „en hij (Abraham) geloofde in de Here, en Hij rekende het hem toe als Gerechtigheid”, een tekstwoord dat Paulus gebruikt bij de uiteenzetting van zijn boodschap van de rechtvaardiging door het geloof in Jezus Christus. (Rom. 4:3 v., 9 v., 22 v.). Ridderbos legt deze tekst dan zo uit, dat met dat wat aan Abraham werd toegerekend de 'pas genoemde geloofs-oefening bedoeld' wordt (p. 197). In deze uitleg is de exegeet aan het woord, die zonder dogmatische vooringenomenheid een rechtstreekse toegang tot de tekst zoekt en vindt.

Maar natuurlijk moet hij zich hiermee tegenover de traditie verantwoorden. Als volgt: „De vraag kan opkomen, hoe deze (geloofs-oefening) aan Abraham tot gerechtigheid kon worden gerekend. Wij zijn toch gewoon, op grond der Schrift te zeggen, dat wij geen andere gerechtigheid bezitten dan de gerechtigheid van Christus, die ons door God wordt toegerekend als ware zij de onze. En natuurlijk geschiedt dit in den weg des geloofs, maar dan is toch niet het geloof of het gelooven in eigenlijken zin onze gerechtigheid, maar wij hebben door het geloof deel aan die gerechtigheid, die in Christus, dus buiten ons, aanwezig is.” (z.p.). Op de achtergrond staat art. 22 van de N.G.B.: „Doch wij verstaan niet dat het, om eigenlijk te spreken, het geloof zelf is, dat ons rechtvaardigt; want het is maar een instrument, waarmee wij Christus, onze gerechtigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus, ons toerekenende al zijne verdiensten en zovele heilige werken als Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan, is onze rechtvaardigheid; en het geloof is een instrument, dat ons met Hem in de gemeenschap van al zijne goederen houdt.”

Inderdaad ligt hier een verschil tussen de confessie en de uitleg van Ridderbos. Hoe lost deze geleerde dat nu op? „Om op de hier gestelde vraag het antwoord te vinden, hebben we uit te gaan van het Oudtestamentisch spraakgebruik”, (z.p.) Hoe dat dan verder uitgewerkt wordt, interesseert ons nu niet. Belangrijk is te zien, dat hier een historisch argument gebruikt wordt, waar de traditionele geloofsomschrijving, zoals die in de confessie te vinden is, blijkbaar geen oog voor had.

☆☆☆

Het punt is niet al te splinterig. De exegese van R. is later overgenomen door dr J. G. Woelderink in een serie artikelen over „De Rechtvaardigmaking” in de Waarheidsvriend van 1935-1936 (later in boekvorm „De rechtvaardiging uit het geloof” 1941) en door (onze professor) dr H. J. Jager in zijn proefschrift „Rechtvaardiging en zekerheid des geloofs” (Utrecht 1939). Beiden zijn bestreden door dr G. C. Berkouwer in „Geloof en rechtvaardiging” (Kampen 1949) in zijn reeks 'Dogmatische Studïën'.

M.i. is men er toen met z'n allen niet helemaal uitgekomen. Het is, geloof ik, achteraf ook beter te zien, wat er toen aan de hand was. De historische dimensie is toen wel opgemerkt, maar onvoldoende uitgewerkt. Laat ik met een paar zinnen aangeven, in welke richting dat zou moeten: Abraham geloofde in de belofte van God. Pas veel later heeft deze belofte van het verbond de concrete, persoonlijke gestalte aangenomen van Jezus Christus en zijn gerechtigheid. Sindsdien was het mogelijk Jezus Christus en zijn gerechtigheid als objectieve realiteit te onderscheiden van en te verzelfstandigen tegenover de subjectieve geloofshouding, waardoor men zich Hem toeëigende. Deze onderscheiding terugprojecteren in Abraham's situatie, is niet mogelijk. Dit betekent dus, dat woorden als 'geloof' en 'rechtvaardiging' in de Schrift een ontwikkeling, een geschiedenis doormaken.

De confessie verwaarloost die en gaat uit van het uiteindelijk resultaat van die ontwikkeling. Dat geeft aan de confessie vaak zo'n tijdloos karakter, waar wij met ons meer historisch denken wat vreemd tegenover staan. De geloofsverwoording in de confessies lijkt wat op oudegyptische kunst, beeldende kunst in het platte vlak: twee-dimensionaal, zonder diepte, zonder perspectief. Het nieuwe is, dat er voor ons een dimensie bijgekomen is. Ach, en zo zeg ik het toch nog te scherp. Want eigenlijk kenden die vroegere generaties die derde dimensie best, maar ze kwamen destijds niet goed tot haar recht. Om het dan maar zó te zeggen: de vaders maakten foto's van de Schrift, wij vertonen dia's. En daarom is onze houding tegenover de confessie: dankbaar, maar niet volstaan.

Volgende keer hoop ik verder te gaan.

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

De Gebroeders Karamazow

van F. M. Dostojevskij *)

Dit is een van de bekendste romans van Dostojevskij. Het is met ongeveer 900 blz. in elk geval de dikste roman die hij schreef. Hij voltooide dit verhaal over de gebroeders Karamazow in 1880, kort voor zijn dood in 1881; hij stierf op 59-jarige leeftijd.

Deze laatste roman van Dostojevskij is de meest volmaakte die hij heeft geschreven en heeft terecht wereldvermaardheid.

We zullen enkele hoofdpersonen de revue laten passeren. De oude vader Karamazow wordt ons geschilderd als een boosaardige man, die vaak dronken is en die zich nu eens sentimenteel, dan weer tyranniek gedraagt. Behalve zijn drie zonen Dmitri, Iwan en Aljosja, heeft hij ook nog een buitenechtelijk kind, Smerdjakow, die als lakei in het huis van de Karamazows dienst doet.

De vader en zijn zonen zijn gegroepeerd rondom het meisje Groesjenjka. Hoewel Dmitri verloofd is met Katerina, heeft hij voor Groesjenjka een onstuimige liefde opgevat. Maar zijn oude vader wil ook nog wel eens wat... De aard van de verhouding tussen vader en zoon laat zich raden.

In de film maken we het eerst kennis met de oudste zoon, Dmitri. U ziet hem zoekend rondkijken tussen de mensen, die bij een Russisch-orthodoxe kerk verzameld zijn. Hij vraagt naar de oude monnik Zosima. Iemand brengt hem bij de monnik in het klooster. Daar is zijn vader ook al. Ze zouden met elkaar een bezoek aan de monnik brengen, omdat Aljosja in het klooster is ingetreden. U ziet Aljosja achter de stoel van de oude monnik staan.

En daar, in die kleine kloostercel breekt tussen de oude Karamazow en Dmitri een afschuwelijke ruzie uit.

Er volgen nog meer van dergelijke scènes.

Op een gegeven moment, wordt de oude Karamazow vermoord. Door wie? We zullen merken dat de vier zonen er allen bij betrokken zijn; ieder op z'n eigen wijze. Op Dmitri valt de verdenking. Begrijpelijk, maar heeft hij het gedaan? Nee, Smerdjakow blijkt het gedaan te hebben, maar hij zegt: ook al heb ik het gedaan, ik ben onschuldig. Iwan is de hoofdschuldige. Smerdjakow zag hoog tegen Iwan op. Had Iwan hem niet geleerd, dat God niet bestaat en dat alles geoorloofd is? Iwan heeft de dood van zijn vader gewenst en gewild. Daar is Smerdjakow van overtuigd. Iwan gaat opzettelijk op reis, terwijl hij wist dat er vermoord zou worden... Smerdjakow heeft de oude Karamazow opgeruimd, met hetzelfde argument dat Raskolnikow (in: Misdaad en straf) gebruikt als hij de woekeraarster en haar zuster vermoord heeft: het is een nutteloos, een schadelijk mens; niet meer dan een luis.

In de film loopt dit allemaal door elkaar: Smerdjakow blijkt het gedaan te hebben, Iwan is de hoofdschuldige (die ernstige ijkoorts krijgt), Dmitri wordt verdacht en veroordeeld. Aljosja lijdt onder het gebeurde misschien nog het meest...

Waarom kunnen we 'De Gebroeder Karamazow' Dostojevskij's meest volmaakte roman noemen? Er zijn verschillende argumenten voor.

Veel thema's uit eerder geschreven romans komen — op bijzondere wijze met elkaar verstrengeld — in deze laatste roman terug: thema's uit 'Arme mensen', 'De dubbelganger', 'Verderden en vertrapten', 'Misdaad en straf' ('Schuld en boete'), 'De idioot', en 'Boze Geesten'.

Behalve het typeren van karakters, het beschrijven van iemands gevoelens en overwegingen, laat Dostojevskij ook duidelijk uitkomen wat de diepste motieven in het mensenleven kunnen zijn, wat ons het meest aan gaat.

Zegt Iwan, dat God niet bestaat, Aljosja is van mening dat er voor een echte Rus geen belangrijker vragen zijn dan die betreffende het bestaan van God en de onsterfelijkheid.

De twee broers komen in Dostojevskij's verhaal met elkaar hierover in gesprek. Het gaat over het lijden in de wereld, vooral over het lijden van onschuldige kinderen. God zal wel bestaan, zegt Iwan, maar ik kan niet in Hem geloven. En dan vertelt hij aan Aljosja het verhaal over Christus en de Groot-Inquisiteur. Het verhaal van Iwan loopt er op uit, dat het werk van Christus op aarde mislukt is en dat Hij de mensen niet echt heeft lief gehad.

Wie de laatste roman van Dostojevskij gelezen heeft, weet dat het door Iwan vertelde verhaal over Christus en de Groot-Inquisiteur een hoogtepunt in deze roman is. In de film, die we zullen zien, is dit gedeelte helemaal weggelaten. Onbegrijpelijk. Het is natuurlijk wel enigszins te begrijpen, als we bedenken dat het hier om een Sowjet-Russische productie gaat. Maar het is volstrekt onbegrijpelijk, als we bedenken dat dit verhaal en andere religieuze momenten de kern van de roman uitmaken. De regisseur heeft de kern uit de roman gesneden. De diepte is er uit verdwenen. De adembenemende religieuze spanning, die de achtergrond van de moord op de oude Karamazow en van de hele roman vormt, is weg!

Ook het gesprek van Iwan met de oude monnik Zosima en zijn gesprek met de duivel zijn weggelaten. Eigenlijk is de film een geestloos verhaal geworden.

Dat Iwan de hoofdschuldige in de moordzaak is, betekent: opstand tegen God. Deze overtuiging inspireert Smerdjakow.

Iwan is de scherpzinnige intellectueel; hij moet niets hebben van het oude Russisch-orthodoxe geloof. Hij is op West-Europa georiënteerd, d.w.z. op het werelddeel waar de menselijke rede en de wetenschappen richtinggevend zijn voor het leven.

Aljosja moet van deze oriëntatie niets hebben. Evenals vorst Mysjkin uit 'De idioot', voelt hij zich ten nauwste met Rusland verbonden. Hij gelooft in God, hij houdt van het Russische volk en van de Russisch-orthodoxe kerk. Hijervaart de mystieke verbondenheid van de Russisch-orthodoxe kerk en de Russische staat, de tsaar en het Russische volk, de geschiedenis van Rusland en de Russische aarde. In de film ziet u, dat Aljosja na het sterven van de oude monnik Zosima het klooster uit holt en buiten zich laat vallen en de aarde kust. In de roman staat, dat hij overstelpt werd van verrukking. „De stilte van de aarde vloeiende samen met die van de he-

mel, het aards mysterie raakte het mysterie van de sterren (...) al snikkend, met zijn tranen bevochtigde hij de aarde, hij zwoer in verrukking dat hij haar altijd, tot in alle eeuwigheid, zou beminnen."

Als men spreekt over Dostojevskij als een christen-romanschrijver, dan is het nodig te beseffen, dat het gaat om een serieus Russisch-orthodox christen; een mystiek ingestelde christen.

Deze instelling vinden we in belangrijke mate terug bij Aljosja (in: 'De Gebroeders Karamazow'), bij Sonja (in: 'Misdaad en Straf'), bij vorst Mysjkin (in: 'De idioot') en anderen. Deze door Dostojevskij geschetste typen moeten niets hebben van de Westers georiënteerde Russen, die het heil voor Rusland uit West-Europa verwachten. Deze typische (slavofiele) Russen verwachten niets van de individualistische, rationalistische en materialistische West-Europeanen. Voor hen is West-Europa het land waar de zon ondergaat, het land dat geen toekomst meer heeft en dat met de ondergang bedreigd wordt.

In de lijn van Dostojevskij denkt ook de tegenwoordig bekende Russische schrijver Solzjenitsyn. Hij leeft op 't ogenblik als banneling in het Westen; hij wil naar Rusland terug. Niet alleen, omdat hij mee wil werken aan een verandering van het regime. Ja, dat ook, maar vooral omdat een Rus buiten zijn land en zijn volk geestelijk sterft. Hij is religieus van zijn wortels los gesneden. De Russische atoomgeleerde Sacharow is meer Westers georiënteerd. Hij is minder traditioneel denkend dan Solzjenitsyn. Ook hecht hij minder waarde aan de kerk en aan het Russisch-orthodoxe geloof. Dit verklaart, waarom Solzjenitsyn en Sacharow soms publiek tegenover elkaar staan.

Het gaat hier om een oude tegenstelling tussen slavofielen en Westergezinden, die wij ook in de romans van Dostojevskij tegenkomen.

De verfilming van een roman vertoont — voor wie de betreffende roman kent — altijd gebreken. De film 'De Gebroeders Karamazow' vertoont zeer ernstige gebreken. Anderzijds is deze film als een typisch Russische produktie zeer geslaagd. De romanfiguren worden door echte Russen zeer karakteristiek uitgebeeld. Het decor is uiterst sober gehouden. Een Amerikaanse produktie was waarschijnlijk zeer bombastisch uitgevallen en een spektakelstuk geworden.

Onze film is typisch Russisch. Hopelijk zal deze film uw belangstelling voor het werk van Dostojevskij vernieuwen, zo nodig wekken.

*) Causerie ter inleiding van de film 'De Gebroeders Karamazow' (naar de gelijknamige roman van Dostojevskij), die 30 april jl. vertoond werd in studio 'Kriterion' te Amsterdam.

G. J. VRIJMOETH — ZWOLLE

De opvoeding in een christelijk gezin

(2)

Het is ook zorgwekkend te moeten vaststellen, dat veel te veel ouders zelf niet over voldoende informatie en visie beschikken. De jeugd is vaak al geïnformeerd, maar vraag niet hoe. Een van de opvoedingsproblemen kan liggen in het feit, dat informatie van buiten af vanuit het gezin onbeantwoord blijft. Als de kinderen hierin niet op het kompas van hun ouders kunnen varen, is de kans dat hun reis tot een wilde vaart wordt, niet denkbeeldig. Daarom moet onder ons grote prioriteit toegekend worden aan de mobilisering, voorlichting en communicatie van de ouders in onze kerkelijke gemeenten. En het is een prachtige taak voor „Opbouw” om met eenvoudige maar indringende voorlichting de ouders bij te staan. Daarmee is natuurlijk niet gezegd, dat opvoeden een wedstrijd in kennis zou zijn tussen de ouders en de jeugd.

Ouders zijn tenslotte geen vraagbakens, maar wegwijzers tot God. Uit eenvoudige gezinnen zijn vaak geweldige mensen gekomen. Ik zeg dat met nadruk, omdat het bovenstaande de indruk zou kunnen wekken: licht de kinderen maar goed voor en het komt in orde. Dit intellectualisme is de dood in de pot. Maar het grote geheim van het hele leven en daarmee van de opvoeding is de vroomheid, het wandelen met God. Vroomheid lost de problemen niet onmiddellijk op, maar wijst wel de weg tot oplossing er van. Vrome mensen hebben een christelijke wijsheid, die overwicht geeft op kinderen, zij wandelen zelf eenvoudig met God en hebben er geen moeite mee

met hun kinderen te spreken over de vreugde van de omgang met God en — dat hoort er zeker ook bij — over de problemen die dat in een mensenleven meebrengt, zij spreken met kracht en bezieling over de omgang met God. Zulk een vroomheid gaat niet op in een trouwe kerkgang zonder meer of in een gezinsleven zoals het behoort, hoezeer deze dingen behoren bij een vroom leven. Maar waar de sleur de wet dicteert verbleekt de verhouding tussen ouders en kinderen. Wij moeten erkennen dat ons leven in menig opzicht trekken van vormdienst vertoont. De jeugd is gevoelig geworden voor wat echt is en wat uiterlijke vorm. Dat wordt hen buiten ons om met de paplepel ingegoten. Daarom moeten christenouders intens bezig zijn met de gang van zaken in het gezin, om daar in ere te houden wat zo mooi heet: de oefening der godzaligheid. Ik moet hier nog op een ander teerpunt wijzen.

Er zijn ouders, die samen met het Woord van God en in gebed hun kinderen hebben begeleid, en toch moeten aanzien dat zij (nog) niet de goede weg gevonden hebben. Zij zouden vol zelfverwijt de oorzaak bij hen zelf kunnen gaan zoeken, in hun eigen tekorten. God gaat echter ook met onze kinderen, ondanks onze inspanningen, Zijn weg, die vaak wonderlijk kan zijn. Laten zij allen, die dit verdriet in hun leven meemaken, troost vinden in het woord: „Werp al Uw zorgen op Hem, want Hij zorgt voor U (en Uw kind)”. En het woord van een zwaar beproefde vrouw, de moeder van Augustinus, stemt ook tot diep nadenken: „Een kind van zoveel gebed kan niet verloren gaan.”

Veel jongeren worden meegezogen door een stroom van pseudo-religieuze gevoelens, die ook voor onze kinderen een ernstig gevaar betekenen.

Daartegenover kunnen de ouders maar één ding stellen: een diepgaand contact met God door het gebed en door Zijn Woord.

Het gebed is het krachtigste wapen voor het behoud van ons en onze kinderen in de strijd tegen de misleidende machten. Juist daarom moeten wij ons er met de uiterste zorg voor hoeden, dat de sleur de kracht uit de gebeden wegneemt. Van de vele gebeden, die vader voor en na elke maaltijd uitsprekt, horen de kinderen niet zoveel, omdat de bidder niet of nauwelijks ontkomt aan het gevaar van vaste termen en zinswendingen, en omdat de gedachten van kinderen snel afdwalen naar het spel of het huiswerk. Het gezinsgebed moet zijn een stille concentratie op onze God: „Luister nu Heer, wij gaan tot U spreken”. Wie zich dat realiseert, ontdekt dat dan in de gezinspraktijk veel verfrissing om niet te zeggen reformatie nodig is.

En daarvoor zijn vele mogelijkheden.

De kinderen kunnen van heel klein af leren aan tafel voor te gaan in het bidden. God zegent deze kinderen met een heerlijke vrijmoedigheid in het spreken over Hem. Voor het gebed wordt kort samen gesproken over belangrijke dingen, waarvoor gebed nodig is: proefwerk, een zieke, een goede actie, een zendingsnood, een moeilijke opdracht, een naar bericht, kortom alles uit dit bonte leven wat ons aangaat. Daarna bidden de kinderen, elk op zijn beurt bij een maaltijd. Bij de tafel kan een lijstje hangen waarop ieder terloops kan schrijven wat hij voor het gebed belangrijk vindt. Dit bevordert in sterke mate een bewust leven met God in de dagelijkse dingen.

Er zijn ook fijne gezongen gebeden. Waarom zou onze Vader minder genoegen hebben aan een gezongen gebed? Zingen wij de kleintjes ook niet naar bed? Natuurlijk bidden vader en moeder ook mee op hun beurt, want het is belang-

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 6 (vervolg)

Eigenliefde

De bron waaruit altijd weer de bittere stroom van de haat en de bedreiging opwelt is de eigenliefde. Daniëls collega's kunnen het niet verkroppen, dat hij geplaatst zal worden boven allen. Niet alleen

hun eerezucht, maar ook hun financieel belang zal daarin hebben meegesproken. Drie mannen zijn aangesteld, aan wie de honderd en twintig stadhouders rekenschap moeten geven „opdat de koning geen schade zou lijden”. Wegen tot zelfverrijking zijn voor hooggeplaatsten licht te vinden. Darius heeft het goed begrepen: er is strenge controle nodig. Maar als de

hoofdingspecteurs een oogje dicht doen en zelf ook wat extra's in de wacht kunnen slepen, dan zijn de getroffenen maatregelen toch niet waterdicht. Alleen maar, met een man als Daniël zullen ze het nooit op een accoordje kunnen gooien. Dus moet hij weg, hoe dan ook.

Ook bij de koning is het de eigenliefde, die hem in de strik gevangen doet worden. Een voorstel, dat een maand lang zijn koningschap zal uitstijgen boven alle mensen en godenmacht streelt zó sterk zijn gevoel van eigenwaarde, dat hij maar al te graag een onherroepelijk bevel doet uitgaan: Dertig dagen lang mag tot geen god of mens een verzoek worden gericht, behalve tot mij, koning Darius; ieder die dit bevel ongehoorzaam is, wie hij ook zij, zal in de leeuwenkuil

Referaat, gehouden
op de jaarvergadering
van 19 april 1975
van de
persvereniging „Opbouw”

rijk dat de kinderen horen hoe hun ouders denken en hoe zij spreken met God.

Met het benarder worden van de tijd waarin wij leven moet ook de dienst der gebeden thuis aan intensiteit toenemen. Het is de kolom waarop ons christelijk handelen rust. Daarom schuilt er een zeker gevaar in het veel gebruikte formuliergebed. Immers we moeten de kinderen leren concreet te bidden, en concreet bidden vereist een helder bewustzijn van de nood waarvoor wij bidden. Een gebedsleven waarin het hele gezin actief betrokken is, zorgt meer dan welk middel voor de saamhorigheid en de communicatie in het gezin, waaraan het zo vaak schort, en is zo een sterk wapen ter voorkoming van een generatieconflict. Want in het gezamenlijke gebed is men samen eerlijk voor God, samen doen de gezinsleden schuldbelijden, elk hoort de vreugden en zorgen van de anderen. Laten we God loven, dat Hij de christenen dit geweldige wapen tegen de verdeeldheid en tegen de verwijdering tussen kinderen en ouders gegeven heeft.

Van bijbellezen kan hetzelfde gezegd worden.

Er blijft zo bitter weinig hangen van wat vader leest na het eten, het ene hoofdstuk na het andere. En toch geldt ook hier, dat met het benauwder worden van de tijden wij ons oor te meer te luisteren moeten leggen bij het Woord van God. Het enige antwoord op de aanval vanuit de vormingscentra, middelbare scholen en pedagogische academies is een intens luisteren naar Gods stem, ook in gezinsverband.

Graag noem ik enkele mogelijkheden om daaraan nieuwe stimulans te geven.

Een prachtig hulpmiddel is de Bijbelmemorisatiecursus van de Navigators. Het hele gezin leert, in het kader van enkele goed gekozen thema's, een arsenaal aantekstmateriaal uit het hoofd, op een prettige en doeltreffende manier. Elk gezinslid heeft een aantekenschrift dat na verloop van tijd een waardevol tekstboek is geworden.

Een andere methode is bijbelstudie met alle gezinsleden. Vanzelfsprekend heeft ieder een bijbel. Gedurende enige tijd denken allen na over een tekst of een gedeelte, daarna geeft ieder, klein en groot, zijn gedachten daarover. Zulk een gemeenschappelijk bijbellezen, waarbij allen persoonlijk betrokken zijn, wekt een diep gevoel voor de geestelijke waarheden en een wonderbare christelijke saamhorigheid.

Heel geschikt is het ook, samen een klein gedeelte uit de Bijbel te lezen, waarbij de lezing bij toerbeurt geschiedt. Daarna geeft U een denkpaauze om de tekst in verband te brengen met het eigen leven. Onnodig te zeggen, dat vader en moeder de kinderen het voorbeeld moeten geven. Het vraagt van hen veel inspanning en tijd, maar het zal het gezin tot grote zegen zijn als het Woord die centrale plaats krijgt die het toekomst. Bijbels onderricht buiten het gezin — hoe goed de school ook is — kan geen rekening houden met de specifieke gezinsproblemen en zal onvoldoende ingaan op de morele en geestelijke vragen van elk kind afzonderlijk. Daarom is gezinsbijbelstudie onmisbaar.

Een zeer sterk middel tegen de verwijdering van kinderen en ouders is dan ook een sterke verbondenheid rond het Woord van God. Een van de meest funeste verschijnselen van onze tijd, het niet meer willen praten over geestelijke zaken, kan voorkomen worden door met elkaar te communiceren rond de open Bijbel.

Al deze dingen moeten aanvanke-lijk wel wennen, maar dat is niet erg. Als we er voor open staan, dat hieraan in ons gezin de hoogste prioriteit gegeven moet worden, vinden we ook de vrijmoedigheid om de mogelijkheden te beproeven.

B. GOUDZWAARD — OEGSTGEEST

Rentmeester en ondernemer¹⁾

In 1891, dus meer dan 80 jaar geleden, verscheen er in Engeland een heel merkwaardig boekje. Het was geschreven door een zekere mijnheer Morris. Moe van alle industriële bedrijvigheid om hem heen, ontvouwde hij in dit boekje hoe naar zijn mening de toekomst er eens uit zou zien. Hij zag voor zich — „een deken van groen gras uitgespreid over de ruïnes van fabrieken, steden, machines, spoorwegen en reclame. Een samenleving waarin de mens weer van heler harte was teruggekeerd naar de ruwe, ongeraffineerde natuur. Tuinen, bossen, heidelandschappen en rivierstromen. En temidden van deze natuurpracht woonden de mensen in hun kleine tuindorpen, rustig, levensblij en gezond. Ze hielden zich bezig met akkerbouw, tuinbouw en kunstnijverheid. En omdat zij zichzelf in kleine groepen regeerden bestond er ook geen overheid meer. Londen — zo droomde Morris — was met de grond gelijk gemaakt en van de regeringsgebouwen was alleen nog het parlamentsgebouw over, dat als opslagplaats voor mest werd gebezigd.”

Een merkwaardig toekomstbeeld. Het is een romantisch plaatje van een natuur, die eerst door de techniek was bedreigd, maar die daarna diezelfde techniek weer definitief heeft kunnen overmeesteren. Net zoals je op romantische schilderijen van de vorige eeuw ook wel eens door het oerwoud overwoekerde ruïnes van kastelen ziet staan. Maar nu zijn het de machines en fabrieken, die onder een grastapijt zijn bedolven en uit de lopen van geweren en kanonnen groeien vergeetmijnetjes. Zo'n toekomstbeeld heeft op het eerste gezicht iets heel bekoorlijks, maar bij nader inzien klopt het toch niet. Er schuilt in zo'n toekomstbeeld een verheerlijking van de natuur, die fel afsteekt tegen de verguizing van elke vorm van stedenbouw en techniek.

Ik heb dit fantastische toekomstbeeld dan ook niet naar voren gebracht om U te vertellen dat daar, in zo'n samenleving, ons ideaal moet liggen. Maar toch is zo'n toekomstbeeld van vele jaren terug heel nuttig om eens te gebruiken als contrast met de situatie, waarin wij, ook met onze boerenbedrijven, nu zijn komen te verkeren. Want dat is eigenlijk precies het tegendeel van wat de dromer Morris in 1891 voorzag.

Morris voorzag een overwinning van de natuur over de techniek, maar juist in onze tijd treft ons zo sterk de onderwerping van de natuur door de techniek. En in plaats van een overwinning van de stad door het groene platteland, is het platteland steeds meer en steeds intenser, binnen de sfeer van het stadsleven getrokken. Niet de industrie is door groen en bloemen overdekt, maar de landbouw is in toenemende mate verindustriëleerd. En in plaats van een parlement, dat als mestvaalt dient, bemoeien regering en parlement zich tot aan de mestvaalt toe met de boerenbedrijven.

Kan dat altijd maar zo doorgaan, mede nu we zien hoe door de opmars van techniek en industrie het milieu schade lijdt en grondstoffen en

¹⁾ Dit was de titel van het onderwerp waarover Professor Dr B. Goudzwaard, hoogleraar in de ekonomie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, sprak op de Toogdag van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond - IJsselmeerpolders, gehouden op dinsdag 18 februari j.l.,

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

worden geworpen.

Het is bij alle verandering tenslotte toch altijd weer hetzelfde. Zo hebben later de overpriesters en oudsten van Israël een plan beraamd om Jezus door list in handen te krijgen en te doden (Matth. 26 : 4). Hun eigenliefde dreef hen. Anders zullen de Romeinen komen en ons zowel onze plaats als ons volk ontnemen. En zo heeft Pilatus, hoe zeer hij zijn best deed om Jezus vrij te laten, hem tenslotte

„voor de leeuwen geworpen”, omdat hij anders des keizers vriend niet zou zijn (Joh. 19 : 12).

De eigenliefde is de bron van het kwaad. Maar tevens de oorzaak van de ondergang.

Darius zoekt de eer van mensen; hij alleen verheven en alle anderen smekelingen bij hem alleen. Maar nauwelijks is het bevel uitgegaan of de koning blijkt onontwarbaar verstrikt in zijn eigen garen. Al wil hij nog zo graag Daniël redden, zijn eigen eerzucht heeft hem tot een machteloze gevangene van zijn eigen woorden gemaakt. En heel zijn koningsmacht is niet groot genoeg om het net te scheuren, waarin hij zichzelf heeft laten vallen. De onveranderlijke wet, dat een koninklijk besluit niet te herroepen is, moest dienen om de ko-

ningsmacht onaantastbaar te maken, maar maakt de wereldheerser tot een hulpeloze.

De listige tegenstanders van Daniël hebben maar kort van hun triomf kunnen genieten, niet langer dan een enkele nacht. Toen zijn ze, met hun kinderen en vrouwen voor de leeuwen gegooid. Een harde straf, naar het oude vergeldingsrecht, zoals het ook in Israël gold. Een rechtvaardig oordeel van God, die bloed te drinken geeft aan hen, die het bloed der heiligen en der profeten vergieten.

De overpriesters en de oudsten

zochten de handhaving van hun plaats en van hun volk. Maar plaats en volk zijn verloren gegaan, juist omdat hun eigenliefde zich openbaarde in haat tegen Hem, die in hun plannen niet paste.

Hoe het Pilatus is vergaan vermeldt de bijbel niet en andere betrouwbare gegevens ontbreken. Maar dat hij zijn leven niet als vriend van de keizer heeft beëindigd, is wel zeker.

Eigenliefde leidt tot de dood. Alleen in liefde tot God en tot de naaste is het leven te vinden.

In verband met de aanstaande vakanties zal „Opbouw” NIET verschijnen op: 9, 11 en 25 juli.

Het eerstvolgende nummer kunt u dus verwachten op 18 juli.

Vanaf 1 augustus hopen we weer normaal te verschijnen

energie steeds schaarser worden? Hiermee zitten we nu al in het hart van de problemen van elke dag. In veel boerengezinnen is er oprechte zorg. En vaak nog niet eens zozeer over de vraag hoe vandaag kan worden geleefd, maar hoe het leven er morgen en overmorgen uit zal zien. Zal in verband met de toenemende problemen van milieubederf, energie-schaarste, wereld-voedselnood en wat dies meer zij, het ondernemerschap in de agrarische sektor niet elke zin en betekenis verliezen? Zal de overheid niet de gronden gaan nationaliseren en de boerenbedrijven opnemen als kleine natuurmonumenten in grote landschaps-parken?

Ook agrarische voortbrenging wordt steeds meer een gespecialiseerde vorm van industriële voortbrenging. Het ogenblik lijkt niet ver te zijn, dat agrarische bedrijven zo grootschalig zijn geworden en met zulke dure apparatuur bewerkt moeten worden, dat ze in meerderheid door agrarische bedrijfsdirecties in de vorm van grote naamloze vennootschappen gedreven moeten worden. En welke boer, die houdt van de natuur, van zijn land en zijn beesten, ziet dat nu als een aantrekkelijk toekomstbeeld?

Wanneer we over deze problemen nadenken, moeten we er voor uitkijken niet aan de oppervlakte te blijven hangen. Juist van christenen mag worden verwacht dat ze oog hebben voor de vele problemen in dit leven en dat ze weten dat achter zulke problemen nooit de domme-kracht schuilt van een fataal noodlot. Zo dachten de oude Grieken er over, en zo denken ook vele moderne denkers er over. Van christenen wordt een andere houding verwacht — en wel dat ze de moed hebben achter levensproblemen de doorwerking te zien van menselijke zonde en ongeloof. Dat is een soms pijnlijke konstatering, maar wel nodig, omdat zonder dat mensen hun eigen bevrijding in de weg kunnen staan. Een groot probleem als de voortgaande inflatie is zo moeilijk oplosbaar omdat we hebben afgeleerd een verschijnsel als dit met menselijke zelfzucht, met materialisme, en met groepsegoïsme in verband te brengen. Als we niet naar de wortels van de problemen toewillen, staan we ook bij het zoeken van oplossingen onszelf in de weg.

Terugkerend naar de vragen van daarnet ontkomen we er dan ook niet aan, ons af te vragen hoe die zorgen en moeiten van vandaag zijn ontstaan.

Daar zijn natuurlijk vele oorzaken voor. Maar één zou ik op de voorgrond willen stellen namelijk de kwade rol die ons geloof in een voortdurende economische- en technische vooruitgang op ons leven en op onze gehele samenleving heeft uitgeoefend.

Ik bedoel daarmee natuurlijk niet dat technische vernieuwingen fout zijn en dat het streven naar een verbetering van het economisch welvaartspel zondig is. Welvaart en techniek zijn gaven van onze Heer, en ze zijn de mens, als rentmeester, ter beschikking gesteld. Niet om ze te begraven, maar om ze als talenten in dienst van God en onze medemens te gebruiken. Daar zit de pijn dus niet, maar veelal hierin, dat wij in het westen aan de mogelijkheden van techniek en welstandsgroei een betekenis hebben toegekend als van gidsen, als van heilanden, die ons zonder twijfel naar een altijd betere toekomst zouden kunnen brengen. Je kunt de betekenis van techniek en welstandsgroei onderschatten, maar ook overschatten. Je kunt er je vertrouwen op stellen en een blinde volgeling worden van alles wat technisch nieuw is en iets meer geld in het laadje brengt.

Hier komen we heel dicht bij de eigenlijke oorzaak van veel van onze hedendaagse problemen. Want wanneer individuen, groepen en organisaties in de samenleving jaren en jarenlang zo hun eigen gelukshorizon kiezen, gaat dat natuurlijk ook doorwerken in de manier waarop ze met elkaar omgaan, met de natuur omgaan, en ook hun samenleving bouwen. Dan kun je verwachten dat zelfs een gehele samenlevingsorde gaat staan naar het doel van een voortgaande economische- en technische groei. En dat je, wanneer je er als éénling tegen in zou willen, ook door die zelfde samenlevingsorde wordt afgestraft. Als je bij anderen achterblijft in technische vernieuwing, dan loop je het risico onverbiddelijk te worden uitgeschakeld. Maar dat is dan niet omdat een soort noodlot over je beslist, maar omdat we met elkaar een samenlevingsorde hebben gevormd, die berust op de stilzwijgende afspraak dat natuurlijk in alles aan technische en economische groei onverkort de voorrang moet worden gegeven. Want zij zijn immers de gidsen, die ons naar een betere toekomst kunnen leiden? Wel nu, dan moet je ook niet zeuren als de minder groeiachtige bedrijven er aangaan, terwille van de bedrijven die het hardst groeien. Want van die groei hangt tenslotte ons aller geluk af.

Beklemmend is het wel. Als dit waar is, zijn wij kennelijk op een heel ingewikkelde manier bezig onszelf nog steeds bij de neus te nemen. Afhankelijk als wij zijn geworden van een te groot stilzwijgend vertrouwen in de gelukbrengende kracht van economie en techniek voor onze gehele samenleving.

Staan blijven is dat het enige wat we kunnen doen bij die beklemmende konstatering? Dat zou opnieuw een terugvallen in noodlotsdenken inhouden. Nee, als wijzelf mede door ons eigen toedoen deze situatie hebben doen ontstaan, moet er ook een weg zijn om er, zij het niet zonder enige pijn, weer uit te komen.

In dit verband nu is het van betekenis dat we geleidelijk aan ons er steeds meer van bewust worden, dat het blinde vertrouwen in techniek en welvaartsgroei het westen echt niet bij het beloofde geluk heeft ge-

bracht. Aan alle kanten zijn de kraken en scheuren te zien, zoals op het vlak van de grondstoffen- en energievoorziening. Al jagend naar meer welstand hebben we de voorraadschuren van de schepping bepaald niet als goede rentmeesters beheerd, zodat nu op sommige plekken de bodem al te zien is. En is het leven van de planten en dieren om ons heen er nu beter en gelukkiger op geworden?

De natuur is door ons vaak zo intens gebruikt en overbelast dat ze zich nu op sommige punten tegen ons lijkt te keren.

Tenslotte zijn ook wijzelf levende wezens, die het echt niet zonder een gezond levensmilieu kunnen stellen. Ook moeten we konstateren dat onze hedendaagse westerse welstandsgroei de arme landen soms alleen maar verder de vernieling in heeft gejaagd. De hongersnood in de SAHEL landen bijvoorbeeld is mede zo hard aangekomen omdat het beste gedeelte van de grondoppervlakte is beplant met gewassen als thee, koffie en cacao, die wel geschikt zijn voor consumptie in het rijke westen, maar voor de arme bevolking daar geen enkele voedingswaarde hebben.

Alles optellend ligt de konklusie voor de hand: de rijke westerse landen, die vertrouwd hebben op welvaartsgroei en techniek, hebben tegelijkertijd ook een ontstellend gebrek aan rentmeesterschap aan de dag gelegd.

Om aan te geven hoe het zover gekomen is, moet ik nog een ander punt ter sprake brengen, namelijk onze neiging tot welhaast overloze specialisatie en delegatie van taken en bevoegdheden. Haast alles wat een meer gerichte aandacht of zorg behoeft, hebben we gedelegeerd aan afzonderlijke lichamen en instanties. Voor onze bejaarden is er een afzonderlijke bejaardenzorg. Maatschappelijke werkers moeten onze bejaarden verzorgen. Voor het elkaar opzoeken binnen een kerkelijke gemeente hoeven we — zo denken we — ons evenmin druk te maken, want daar hebben we onze kerkeraden voor.

Zo delegeren we steeds meer, en houden zelf een steeds smaller leven over. Diezelfde ontwikkeling nu geldt ook in het groot. Een bedrijf, of het nu agrarisch is of niet, heeft volgens ons geen eigen taak op het vlak van het milieubehoud, want daar hebben we de overheid voor. Die maakt milieuwetten en zorgt ook voor de noodzakelijke dierenbescherming. En het is ook diezelfde overheid, die door haar sociale wetten zorgt voor de sociale positie van onze werknemers. Ook op dat punt hebben we dus weer een zorg minder. Dat we niet te veel kunstmest en insecticiden gebruiken, is al evenmin onze eigen directe verantwoordelijkheid, die zorg is immers gedelegeerd aan het Ministerie van Volksgezondheid.

En zo blijft over een agrarisch bedrijf, dat nog maar één zorg over heeft, namelijk de zorg om zo goedkoop mogelijk te produceren en dan vervolgens ook nog vaak aan die éne nog overgebleven zorg ten onder gaat.

Ik hoop dat U met mij voelt dat hier iets niet klopt. Want als alle bedrijven, agrarisch of niet, alleen maar deze éne zorg — om zo goedkoop mogelijk te produceren — overhouden, dan ligt de keuze voor een zo snel mogelijke economische en technische groei, ook voor de samenleving als geheel, al zonder meer vast. En dan komt van het rentmeesterschap steeds minder terecht. Het blijft dan steken in moeilijke nota's van met elkaar vechtende departementen. Als rentmeesterschap iets wordt dat er nog bijkomt, nadat de keuze voor een zo groot mogelijke produktie reeds is gemaakt, dan kun je dat rentmeesterschap wel vergeten. En daarom zijn de huidige problemen in onze samenleving, met inbegrip van ons falend milieu- en grondstoffenbeheer, er mede een bewijs van dat we in onze specialisatie-drift eenvoudig te ver zijn gegaan en er teveel op hebben gerekend dat in het grote geheel alles weer op z'n pootjes terecht zou komen.

Ondernemer en Rentmeester zijn nog niet in deze combinatie genoemd. Toch wordt uit het voorgaande duidelijk hoe aktueel juist die combinatie is. Rentmeesterschap vergt dat wij als samenleving toekomen aan een betere zorg voor het milieu, aan een zorgvuldiger gebruik van grondstoffen en energie en ook aan een meer verantwoord gedrag ten aanzien van onze arme naaste. Maar dan zullen we juist terwille van dat Rentmeesterschap afmoeten van een agrarisch ondernemerschap dat is afgeplat tot het zo kostendrukkend mogelijk eruit jagen van éénvormige produktie. Dan zullen we ons er voor moeten inzetten dat een samenlevingsorde ontstaat, waarin ook het agrarisch bedrijf kans krijgt weer op te veren tot rentmeesterschap, waarin een eigen zorg voor het land mogelijk is, waarin het geven aan dieren van een meer dierwaardig leven als vanzelfsprekende zaken thuishoren en waarin het toepassen van een eigen organische bemesting niet door een genadeloze prijsstelling van landbouwprodukten van meet af aan onmogelijk wordt gemaakt. Het echte agrarische bedrijf van de toekomst zal niet het bedrijf kunnen en mogen zijn, dat volledig gespecialiseerd is en dat uitmunt in grootschaligheid en dat zich om niets anders bekommert dan om kosten te drukken en produktiegroei mogelijk te maken. Het zal juist het bedrijf moeten zijn, dat vanwege zijn niet al te grote omvang nog overzichtelijk genoeg is om toe te komen aan een eigen rentmeesterschap over het milieu, aan een verantwoorde zorg voor land en dieren, aan een natuurlijk beheer van het landschap, en mogelijkerwijs ook aan een combinatie van taken, die b.v. ook een eigen bemesting en vuilverwerking mogelijk maakt.

Ik vermoed dat zo'n toekomstbeeld U wel zint. Maar in stilte verdenk

ik U ervan, dat U bij U zelf denkt dat zoiets toch niet haalbaar zal zijn, en dat het toch te veel weg heeft van die droom van Morris waarmee ik begon. U weet wel, van dat liefelijke landleven van blijde mensen in kleine tuindorpen.

Daarom, wil ik nu tot slot enkele opmerkingen maken die U toch misschien nog een wat andere kijk kunnen geven, en waardoor dit toekomstbeeld realistische wordt dan het nu misschien nog lijkt.

Om te beginnen haak ik aan bij de energieschaarste, de toenemende grondstoffenschaarste en de milieuproblematiek. Dat zijn nieuwe omstandigheden die hun invloed in de komende jaren steeds sterker zullen doen gevoelen. Hoe zal hiervan de invloed op de agrarische bedrijven zijn?

Eén van de meest voor de hand liggende effecten is die op het vlak van de prijzen. De energieprijzen zijn nu al in korte tijd enorm gestegen, en naarmate de milieuproblematiek ernstiger wordt is de kans groot dat ook dat prijsverhogende invloeden tot gevolg zal hebben. Het zou kunnen betekenen, dat de verhouding op het boerenbedrijf van arbeid en kapitaal verandering zou kunnen ondergaan. Kapitaal, dus de investering in dure bedrijfsapparatuur en machines, zou in de nabije toekomst wel eens duurder kunnen worden dan arbeid, omdat tenslotte iedere verdere mechanisatie het energieverbruik doet toenemen en vaak ook een milieuverontreinigend effect heeft. Zou dat op langere termijn niet kunnen betekenen, dat er een zekere rem komt te staan op de huidige mechaniseringswoede, ook in de landbouw en ook de trek van arbeidskrachten uit de landbouw wat tot stilstand komt?

Daarvoor is temeer reden, nu we weten, dat we mogelijkserwijs in de wereld te maken zullen krijgen met ingrijpende voedseltekorten. Vooruitzien betekent niet alleen de aanleg van voedselvoorraden, maar het houdt op langere termijn ook in, dat de nog op de wereld beschikbare bebouwbare oppervlakte intensiever dan tot nu toe zal moeten worden benut. Dat kan betekenen, dat per hektare een grotere inzet van arbeid althans gemiddeld, nodig kan zijn.

Beide verschijnselen versterken elkaar. Wanneer de inzet van machines in verhouding duurder zou gaan worden dan arbeid, en bovendien per ha. een intensievere bewerking nodig is, dan wijst dat in de richting van een bedrijfsomvang, die niet al te groot is, waar de mechanisatie niet al te ver is voortgeschreden en waar bovendien voldoende overzicht nog mogelijk is om b.v. heffingen wegens milieuschade zoveel mogelijk te voorkomen. Zo zou ook in economisch opzicht het toekomstbeeld voor het optimale bedrijf er wel eens anders uit zien dan velen

nu nog denken. Een expert van de FAO, Ulrich van Pufendorf zei hierover het volgende: „In de zeventiger- en tachtiger jaren moet werk gevonden worden voor nog eens 600 miljoen mensen. We kunnen immers ineens niet aannemen dat de bevolkingsgroei zal stoppen. Bovendien zijn de mensen waarvoor over 10 jaar werk nodig is, allang geboren. Dat werk kan goeddeels worden gevonden in de landbouw. Daartoe moet de kleine landbouw — met een hoge arbeidsintensiviteit — kansen geboden worden”. Wel moet aan dit alles nog nadrukkelijk worden toegevoegd dat men niet moet denken er in dat toekomstbeeld in financieel opzicht aanmerkelijk verder op vooruit te kunnen gaan. In zeker opzicht geldt maatschappelijk gezien zelfs het omgekeerde. Pas wanneer het er financieel op vooruitgaan in onze maatschappij niet meer het hoogste en enige doel is, ontstaat er ook de economische ruimte om naar een hernieuwd verantwoord rentmeesterschap toe te groeien. Het is heel goed denkbaar dat de prijzen voor landbouwproducten aanmerkelijk verder verhoogd worden dan tot nu toe is gebeurd, maar de bestemming van die verhoging zou dan allereerst gericht dienen te zijn op de bedrijfsverbetering in de zin zoals bovenstaand omschreven. Een opening naar een meer intens rentmeesterschap.

Dit is een bijeenkomst van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond. Juist bij problemen als waar wij met elkaar nu voor zijn gesteld, zal dat christen-zijn gemerkt moeten kunnen worden. Landbouworganisaties staan bekend als goede vragers — en dat moeten ze ook wel zijn voor de vele harde zwoegers in deze bedrijfstak, die in veel gevallen met ontstellend lage inkomens moeten zien rond te komen. Maar zou het christelijke van een landbouworganisatie vandaag de dag ook met name niet kunnen en moeten uitkomen in het aanbieden, in het doen van een aanbod b.v. aan een regering om bepaalde taken door de boer weer zelf te laten uitoefenen, die in zijn rentmeesterschap kunnen worden thuisgebracht? Dat kan in de richting gaan van een grotere rechtstreekse milieuzorg; in het oprichten van eigen dierenbeschermingsdiensten; in het maken van bepaalde bedrijven tot experimenteelbedrijf om tot een meer organische landbouw te komen. Ik ruil deze voorstellen graag om voor betere, maar bent U het niet met mij eens, dat de aanbod-houding juist bij de visie op ondernemerschap als rentmeesterschap bijzonder goed past?

Juist daarom zo goed past, omdat we weten dat we allemaal op de grote dag waarop de Heer komt over onszelf, onze economie, techniek en bedrijf aan Hem verantwoording als rentmeester zullen moeten afleggen.

Vakantiegangers in West-Duitsland opgelet!

Ook dit jaar zullen ongetwijfeld weer vele reformatorische christenen in West-Duitsland gaarne een goede kerkdienst bij willen wonen.

Mocht U b.v. in de buurt van Lippe Detmold uw vakantie doorbrengen dan kunt U zondags in het Protestants Militair Tehuis in Blomberg een Nederlandse kerkdienst meemaken. Trouwens niet alleen in Blomberg, maar op tal van plaatsen waar Nederlandse lucht- en landmachtmilitairen gelegerd zijn is de Protestantse Geestelijke verzorging iedere zondag bezig om het zaad van het Evangelie uit te strooien.

Ook COGMA, samen met de Commissie Buitenland van de Chr. Geref. Kerken willen hierbij gaarne de helpende hand bieden.

Doordat ook leger- en luchtmacht-predikanten vakanties hebben is het mogelijk gebleken in enkele plaatsen de preekvoorziening door gang te laten vinden door vanuit Nederland hierin predikanten uit onze en die der Chr. Geref. Kerken te laten voorgaan.

Hoe dit is geregeld ziet U in onderstaand schema:

Zondag 13 juli '75

Stolzenau v.m. 9.30 uur K.M.T. voorganger ds H. v Veen, Vrijg. Geref. (bu.v.) predikant te Ede.

Zondag 13 juli '75

Hessisch-Oldendorf v.m. 11.30 uur K.M.T. voorganger ds H. v. de Veen uit Ede.

Zondag 20 juli '75

Blomberg v.m. 9.30 uur P.M.T. voorganger ds H. v. d. Veen uit Ede.

Zondag 20 juli '75

Stolzenau v.m. 9.30 uur K.M.T. voorganger ds A. Hilbers, Chr. Geref. predikant te Hoogeveen.

Zondag 20 juli '75

Hessisch-Oldendorf v.m. 11.30 uur K.M.T. voorganger ds A. Hilbers van Hoogeveen.

Zondag 27 juli '75

Blomberg v.m. 9.30 uur P.M.T. voorganger ds A. Hilbers van Hoogeveen.

Zondag 27 juli '75

Schöppingen v.m. 11.00 uur P.M.T. voorganger ds P. Veldstra, Vrijg. Geref. (bu.v.), predikant te Leerdam.

Zondag 10 augustus '75

Rheine v.m. 9.00 uur K.M.T. voorganger ds P. Veldstra van Leerdam.

Zondag 10 augustus '75

Schöppingen v.m. 11.00 uur P.M.T. voorganger ds P. Veldstra van Leerdam.

Behalve de reeds genoemde plaatsen zijn er Nederlandse kerkdiensten te:

Bramsche bij Osnabruck v.m. 10.00 uur gemeindehaus Johanneskirche a.d. Lutterdam.

Borgholzhausen (Teutoburgerwald v.m. 10.00 uur in het P.M.T.

Hohne (Luneburgerheide) v.m. 10.30 uur in het P.M.C.

Seedorf-Zeven v.m. 10.00 uur in het P.M.C.

Op al deze plaatsen bent U, ook als vakantieganger van harte welkom in de kerkdiensten. Tevens wordt, bij uitzondering te Bramsche, na de kerkdiensten gezamenlijk koffie gedronken waar U ook als gast aan deel kunt nemen.

De secr. H. J. Bosch

Kerknieuws

Bedankt voor Loosdrecht: Ds J. Stuij te Steenwijk.

laan 10, tel. 05782-2828.

Ds B. Geuchies — Ds B. Geuchies is verhuisd naar Heerde, Juliana-

Ds G. Janssen — Naar wij vernemen heeft ds G. Janssen te Amsterdam-West om gezondheidsredenen vervroegd emeritaat aangevraagd. Ds Janssen werd 29 november 1915 geboren, aanvaardde het predikambt te Ten Post op 5 oktober 1941. Na de kerk te Zuid-

laren en die te Leeuwarden geënd te hebben, verbond hij zich vervolgens aan de gemeente te Amsterdam-West op 20 maart 1955. De amsterdamse pastor heeft enkele geschriften op zijn naam staan, waarvan wel als belangrijkste: „De Feitelijke Toedracht” genoemd mag worden, waarin de hele strijd rondom de vrijmaking beschreven wordt. Ds Janssen maakte verschillende jaren deel uit van de redactie van „Opbouw” en is redakteur van de „Kerkbode van de Gereformeerde Kerken in Noord- en Zuid-Holland”.

Regionale vergadering 's-Gravenhage e.o. — Uit het Kort Verslag van de vergadering, die 24 april jl. gehouden werd, maken we op, dat men zich in genoemde vergadering beperkt heeft tot de bespreking van een bepaald onderwerp. Ds A. J. Moggré te Rijswijk heeft de bespreking over het onderwerp: „De praktijk van het huis-

bezoek" aan de hand van enkele punten ingeleid. Uit de bespreking lichten we het volgende:

„1. Huisbezoek samen of alleen. Ds Moggré meent, dat alleen gaan voor de ontvangende partij plezieriger is. Er kan zo ook intensiever worden gewerkt, vaker en minder officieel bezoek worden gebracht. Heeft de handelwijze van de Here Jezus, Die Zijn discipelen 2 aan 2 uitzond, ons iets te zeggen? Wedervraag: waarom sturen we dan de dominee en de zending er wel alleen op uit? Gewezen wordt op de moeite om goed huisbezoek te doen, hetgeen het samengaan — ook met het oog op rapportage — wenselijk maakt. De ouderlingen kunnen elkaar dan steunen. Hoofdzaak is, dat de ouderlingen en brs./zrs. elkaar goed kennen. De ouderling moet de vertrouwde broeder worden. Dan kan er veel variatie zijn in het huisbezoek.

Klassis Haarlem — Uit het Kort Verslag van de vergadering d.d. 21 mei jl. te Heemstede gehouden, knippen we het volgende: „Naar aanleiding van een brief van de kerk van Haarlem en een instructie van de kerk van Beverwijk besluit de classis van Noord-Holland op te dragen de vraag aan de orde te stellen of het juist is het volgende jaar opnieuw een Part. Synode samen te roepen, gezien de besluiten van de landelijke vergaderingen der kerken van 24-11-'74 en 15-12-'75 terzake van de regiovorming.”

Klassis Kampen — Uit het Kort Verslag van de vergadering d.d. 15 mei jl. geven we het volgende door: „Er is een voorstel van de kerk van Marknesse inzake „Hulpdiensten in het pastoraat”. Dit voorstel is uitgewerkt ter tafel en reeds aan alle zusterkerken toegezonden. Er blijken tot op heden meer vragen dan antwoorden te zijn in deze zaak. Het voordeel van deze vragen is, dat het geheel ons duidelijker voor ogen komt te staan. De classis ziet de noodzaak van bezinning hieromtrent wel in. Dit alles zal echter in goede orde en gezamenlijk moeten gebeuren. Daar deze zaak alle zusterkerken gemeenschappelijk aangaat besluit de classis de kerk van Marknesse te vragen deze materie door te zenden naar het landelijk convent met het verzoek hieraan aandacht te besteden. Dit te meer, daar deze zaak sterk verbonden is met het geheel van de opleidingsvragen.”

Culemborg — Predikant: J. Keuning, Beatrixstraat 36, Culemborg. Tel. 03450-3243. Scriba: P. Veling, Vivaldistraat 9, Culemborg. Tel. 03450-3043.

Nijmegen — In de maand juli zal één kerkdienst worden gehouden, 's morgens om 10.30 uur in de kerk van de Grootstalsehof, Jac. van 't Hoffstraat, hoek van de St. Anastraat en Grootstalselaan.

Nieuws uit breder kring

Kanselboodschap — Enkele zondagen geleden is in de meeste Leidse kerken een kanselboodschap voorgelezen in verband met de viering van het vierhonderdjarig bestaan van de Leidse Universiteit. De kanselboodschap luidde o.a.:

„Het ontstaan van de Leidse Academie staat in nauw verband met de gewetensvrijheid, waarvoor onze voorouders hebben gestreden. Deze strijd is allerm minst ten einde. Geloofsvrijheid en vrijheid van wetenschappelijk denken zijn ook in onze huidige wereld aangevochten en worden aan vele mensen onthouden”.

DOET DE KERK AAN POLITIEK?

Binnen de hervormde kerk is men het erover eens, dat de gemeente een verantwoordelijkheid heeft op maatschappelijk en politiek terrein. Bovendien is men het erover eens, dat met die sociaal-politieke verantwoordelijkheid niet alles is gezegd over de kerk. Dit is één van de konklusies van een 74 pagina's tellend stuk over de kerk in sociaal-politieke spanningen, dat de Raad voor Kerk en Theologie heeft opgesteld voor de komende zitting van het hervormde synode. Mag en moet de kerk spreken over sociaal-politieke onderwerpen? Dat is een vraag, die allereerst in verband wordt gebracht met het spreken van de synode. Na uitvoerig de voorwaarden uiteengezet te hebben, waaraan dit spreken moet voldoen, wordt gezegd: „Er is evangelische vrijheid en evangelische partijdigheid. De ene, heilige, katholieke kerk is verheven boven alle politieke partijen. Het evangelie is vrij. Niet te verzeelvigen met en ook niet zonder meer in te passen in onze schema's, in onze partijen. Niettemin noopt juist dat evangelie wel degelijk metterdaad tot evangelische partijdigheid. God trekt partij voor armen en ontrechten en de gemeente heeft Hem daarin te volgen. Dat dwingt tot het doen van een konkrete politieke keuze.

Predikant

De positie van de predikant is een andere dan die van de synode. Hij spreekt vooral in eigen verantwoordelijkheid. De synode kan door de uitvoerige voorbereiding, die aan haar spreken voorafgaat, verdergaand en konkreter spreken dan de predikant kan en mag doen.

Het gemeentelid

Over het gemeentelid wordt gezegd, dat het zonneklaar is, dat deze bij voorbaat en onontkoombaar een sociaal-politieke verantwoordelijkheid heeft, alleen al, omdat hij op gezette tijden naar de stembus behoort te gaan. Van een gemeentelid mag men verwachten, dat hij zal stemmen als christen, als gemeentelid, als vertegenwoordiger van de gemeente,

als vertegenwoordiger van de kerk. Dat wil vanzelfsprekend niet zeggen, aldus het rapport nog steeds, dat hij dus op een christelijke politieke partij moet stemmen. Wel, dat hij als christen vanuit een evangelische motivatie zal stemmen. Zonder dat de kerk het gemeentelid heeft voor te schrijven op welke partij hij moet stemmen, zal zij toch hem in dit opzicht een eindweegs moeten begeleiden.”

Het gememoreerde rapport: „De kerk in sociaal-politieke spanningen” is in de hervormde synode besproken.

Nadat de leden van de synode eerst een hele morgen en het begin van de middag in gespreks-groepen het rapport hadden behandeld, bespraken ze het daarna nog eens plenair. Het duurde aan het einde van het debat bijna een half uur eer men 't er over eens was, dat er tenminste nog iets met het rapport zou moeten gebeuren. Zeven synodeleden vonden, dat het stuk maar beter meteen aan de vuilnisbak kon worden toevertrouwd. Twintig synodeleden vonden, dat het door de synode zou worden uitgegeven, doch 25 gaven de doorslag en bepaalden, dat het stuk zou worden uitgegeven door de raad voor zaken van kerk en theologie. De uitslag van de stemming geeft aardig weer hoe weinig het stuk de emoties wist te beroeren. En dat was misschien ook de bedoeling.” (Uit „Trouw”).

Reformatorische Bijbelschool — Vrijdag 13 juni jl. heeft de Reformatorische Bijbelschool in Zeist het cursusjaar besloten. Op de slotvergadering werd blijdschap uitgesproken over het feit dat de eerste studenten hun diploma ontvingen. Er werd meegedeeld dat de eerste zes afgestudeerden werk hebben gevonden in hun eigen kerkgenootschap, in het godsdienstonderwijs en in de zending. Verder werd gesproken over de verhuizing naar een groter pand aan de Slotlaan te Zeist, waar straks internaatruimte is voor ongeveer 30 studenten. Het startsein is gegeven van een aktie die beoogt de f 100.000,— op te brengen die voor verbouwing van het nieuwe pand benodigd is. Voor het nieuwe cursusjaar worden 15 nieuwe studenten verwacht, zodat dan het totale aantal studenten op 45 zal komen.

Vakantieangers Eindhoven e.o.

Attentie!

De Chr. Geref. Kerk en de Gerref. Kerk (vrijgem.) van Eindhoven houden op de zondagen 6, 13 en 20 juli gekombineerde diensten. Aanvangsuren zijn: 09.30 en 17.00 uur.

6 juli: kerkgebouw Schootsestr. 47. Voorganger: ds A. Broersma van Goes.

13 juli: kerkgebouw Fred. Hendrikplein 35. Voorganger: ds H. Last van Eindhoven.

20 juli: kerkgebouw Schootsestr. 47. Voorganger: ds H. Last van Eindhoven.

De HERE heeft ons blij gemaakt met de geboorte van een zoon en broertje

Jan Willem Theodoor

W. J. van der Linde
J. I. van der Linde-Reitsema
Roelof
Henk
Carien

Heerenveen, 9 juni 1975
Veluwelaan 12

TE HUUR

WONING

aan de rand van Hengelo (O.)
Natuurlijke omgeving.
Tijdstip 19-7 tot 2-8-1975.
f 200,— per week.

R. Wespelwey,
Breemarsweg 523, Hengelo
Tel. 05400-17740

Een vertrouwd (en goedkoop) adres
voor

GELD LENEN

Kantoor Spijkerboer - Elburg
(ook voor „moeilijke zaken”)

Meeuwenmaatstraat 5 - Tel. 05250-1751

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

Redaktieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redaktie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redaktie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.